

ПРОБЛЕМА МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ

Сучасний етап розвитку світового суспільства характеризується постійними зрушеннями і змінами. Науковці по-новому оцінюють суспільство в усіх його проявах, адже останнім часом виникає все більше трактувань сучасного суспільства, тому що цей термін вважається неповним і недосконалим. Виникають нові терміни і концепції, які прагнуть пояснити особливості постіндустріальної епохи – «інформаційне суспільство», (М. Кастельс, Ф. Фукуяма та ін.), «технотронне суспільство» (З. Бжезинський), «суспільство знань», «мережеве суспільство» (Я. Зодеквіст, М. Кастельс), та як найвищий етап розвитку світового суспільства – «наносуспільство» (А.А. Давидов, В.С. Лук'янець та ін.). Але все ж таки всі ці назви є багатограним проявом сучасного інформаційного суспільства.

Вступ людства в ХХІ сторіччя ознаменований двома факторами, які мають всесвітньо-історичне значення. Першим з них є глобалізація– як «процес універсалізації, становлення єдиних для всієї планети Земля структур, зв'язків і стосунків в різних сферах життя суспільства» та як процес становлення єдиного взаємопов'язаного світу, в якому народи не відокремлені один від одного звичними бар'єрами та межами, які одночасно і перешкоджають їх спілкуванню, і захищають їх від неупорядкованих зовнішніх впливів [2, 3, 12, 13].

Другим фактором є інформатизація – «процес оволодіння інформацією як ресурсом управління і розвитку за допомогою засобів інформатики, з метою підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, його членів, який забезпечує подальший прогрес цивілізації». Цей процес М.Кастельс назвав «інформаціоналізмом», специфіка якого полягає в формуванні нового джерела креативності в сучасній цивілізації, що пов'язано з розвитком «технології генерування знань, обробці інформації та символічній комунікації» [5,6].

Саме завдяки інформатизації сучасного суспільства в сучасних умовах розповсюдження електронних засобів зв'язку

інформація стає структурною основою розвитку суспільства нового типу – інформаційного. Саме інформація сприяє появі певних знань, а знання, як відомо, сприяють виникненню і розробці нової інформації та нових знань. Як зазначає В.Г. Буданов «наукове знання має реального, активного носія – конкретних людей, наукові співтовариства з їх науковою та культурною традиціями виховання стилю мислення, інтелектуальною інерцією і ментальними прихильностями до пануючих парадигм», отже люди прагнуть до нової інформації, нових знань, нових звершень, тому і впливають на загальний розвиток суспільства, сприяючи його інформатизації та вдосконаленню [11].

Отже, такий стан розвитку суспільства вчені пов'язали з поняттям «інформаційного суспільства». Загальноприйнятим є поняття «інформаційного суспільства», як «суспільства, в якому більшість працюючого населення зайняті виробленням, зберіганням, переробкою та реалізацією інформації, особливо її найвищої форми – знань». У такому суспільстві інформація є найголовнішим ресурсом, а провідними технологіями є інформаційно-телекомунікаційні засоби [10,13].

Продуктивна діяльність людей є похідною наявної інформації. Цифрові мережі створюють інформаційно-технологічну основу мережевого інформаційного суспільства, період зародження якого почався на початку 1970-х років. Револьюційний вплив мережевих технологій найбільш яскраво виявляється завдяки комерціалізації Інтернету і посилюється за рахунок історичного резонансу, що створюється такими процесами, як інтернаціоналізація, глобалізація і інтеграція світової економіки. Інтернет-технології стають базисом нового, «мережевого» суспільного устрою [11,12].

XX-XXI ст. характеризуються стрімким розвитком науки, і як результат, - високих технологій, та швидкістю їх освоєння, що неминуче призводить до змін у соціально-економічній сфері життя суспільства [10,11].

Становлення інформаційного суспільства призвело до введення інформаційно-телекомунікаційних технологій в усі сфери життя. Переважно вважається, що це суспільство, де забезпечуватиметься «легкий і вільний доступ до інформації з

усього світу». Однак поки що не відпрацьовані правові та інші аспекти цього питання, які забезпечують існування суверенних держав [4].

Поступово суспільство, особливо наукове співтовариство, почало звертати увагу на нові проблеми та ускладнення, пов'язані із бурхливим розвитком інформаційно-телекомунікаційних технологій. Було встановлено, що збільшення об'єму інформації не обов'язково призведе до якісного та кількісного стрибка у набутих знаннях; очевидним ставав той факт, що таке суспільство не гарантує якості і безпеки життя своїх громадян. «Усвідомлюючи глибокі протиріччя і загрози в розвитку інформаційного суспільства, мислителі стали активно здійснювати дослідження інших вимірів нового соціального порядку». Наслідком такого пошуку стало формування на рубежі століть концепції «суспільства знань». Суспільство знань та інформації панує в світі і сьогодні, але поряд з цим виникає новий тип суспільства – «мережеве суспільство», в якому поєднуються особливості попередніх двох суспільств і яке є соціальною структурою, що характеризує інформаційну епоху розвитку суспільства [9,10].

На сьогодні нова соціальна структура у вигляді мережевого суспільства, характерна для більшої частини планети. У чому ж сутність «мереж» та «мережевого суспільства»? М. Кастельс визначає мережу як «сукупність пов'язаних між собою вузлів». Мережа – це система, яка є демократичною і надає людям рівні можливості [5, 6]. Як зазначають О. Бард та Я. Зодерквіст, такі можливості системи забезпечує принцип прозорості, який виявляється в тому, що усі учасники Мережі мають доступ до всієї необхідної інформації і в будь-який момент можуть зробити власний внесок [1]. Мережа дозволяє майже без зайвих витрат часу встановити велику кількість прямих контактів і цим полегшує виявлення необхідних партнерів [10]. Мережа, з точки зору сучасних дослідників, повинна розглядатися як система. Як система, вона існує у двох видах: комунікаційна мережа, для якої є характерним – багатоканальність, висока щільність логістичних шляхів переміщення інформації. Якщо якась ланка випадає з мережі, комунікація легко знаходить інші шляхи, альтернативні ланцюжки комунікаційних ланок. Мережа – структура, в якій два об'єкти

завжди зв'язуються безліччю шляхів, а кожна магістраль складається з безлічі відрізків і напрямків [15].

Перспектива розширення соціальних мереж перш за все пов'язана із задоволенням різноманітних людських потреб, особливо – навчанням людини реалізовувати свої потреби, використовуючи віртуальний мультимедійний простір Інтернет та його інструменти. Це і об'єднує людей в мережі і сприяє формуванню власне мережевого суспільства [11, 12, 16].

Звернення до поняття мережі викликає багато труднощів для дослідників і вони змушені заглиблюватися в складну і маловідому галузь інформації та комунікації, адже мережа, як зазначав А.В. Назарчук, «є технічним феноменом інформації та комунікації, в основі концепції мережевого суспільства лежить уявлення про інформацію як знання, яке породжує зміни в системі» [9]. Провідні науковці визначили власне мережеве суспільство як «суспільство, в якому значна частина інформаційних взаємодій відбувається за допомогою електронних мереж». За М. Кастельсом, «мережеве суспільство – тип інформаційного суспільства, відмінною рисою якого є мережева логіка його базової структури» [5, 7].

Найголовнішим у Мережі – є захист суверенітету особистості, захист від посягань на неї, адже тут головною діючою особою є активна особистість, навколо якої формуються угруповання, які виникають та розпадаються за бажанням їх творця, який належить до нетократії. Нетократія – нова правляча еліта інформаційного мережевого суспільства, яка «прекрасно усвідомила різницю між інформацією та знанням і особливу цінність ексклюзивного знання» [1, 4].

Отже, сьогодні світ побудований як мережа. Цим він докорінно відрізняється від індустріальної епохи, де царював принцип ієрархічної піраміди, але тепер вона не актуальна. Правлячою в житті людства становиться мережева організація, адже мережа охопила найголовніші сфери суспільства – економіку, політику та культуру і продовжує займати панівне становище в світі [12,13].

Як же впливає мережеве суспільство на розвиток індивідуальності особистості?

Поняття індивідуальність означає неповторність, унікальність

властивостей людини. У психології цей термін використовують при аналізі індивідуально-психологічних розбіжностей і розуміють його як своєрідність психологічних властивостей людини, що виявляється у різних її проявах (інтелекті, темпераменті, характері).

Вихідним моментом у дослідженні індивідуальності вважають унікальність, індивідуальну своєрідність як неповторне сполучення всіх ознак, що відрізняють одну людину від іншої. Індивідуальність у всій багатогранності її проявів сьогодні є однією з ключових напрямів теоретичних і прикладних досліджень у психології.

Системний підхід до вивчення індивідуальності зумовив появу переліку позначень індивідуальності, якими оперує сучасна психологія: цілісна індивідуальність (С.Л. Рубінштейн, Т.Ф. Базілевич і В.М. Русалов), комплексна індивідуальність (Б.Г. Ананьєв), інтегральна індивідуальність (В.С. Мерлін), суб'єктно-діяльнісна індивідуальність (О.В. Брушлінський), структурно-функціональна індивідуальність (Е.А. Голубєва), поліморфна й загальна індивідуальність (В.В. Белоус). У межах кожного з цих підходів розроблено структури індивідуальності, що мають на меті відображення сукупності стійких зв'язків між характеристиками психіки у певній системі.

Отже, сьогодні в психології існує кілька підходів до розробки структури індивідуальності і значна кількість самих структур. З них найбільш популярними і загально визнаними у диференціальній психології є структури індивідуальності С.Л. Рубінштейна, Б.Г. Ананьєва, К.К. Платонова, В.С. Мерліна, В.М. Русалова, Е.А. Голубєвої.

Кожна структура має свої ієрархічні рівні, а також характеристики системоутворення, тобто параметри, які внаслідок взаємодії властивостей різних ієрархічних рівнів забезпечують процес адаптації, а також єдність і цілісність індивідуальності. Слід зазначити, що всі представлені структури різняться між собою за рядом параметрів, а саме: за кількістю рівнів, що утворюють ієрархію психологічних властивостей; за властивостями кожного рівня; за характеристиками системо утворення. Проте всіх авторів структур індивідуальності об'єднує головна теза: людина є одночасно й представником біологічного виду, що має довгу еволюційну історію, і членом суспільства, що є результатом

історичного розвитку. Принциповим для розуміння структури індивідуальності є сприйняття біологічних і соціальних факторів у їх поєднанні і взаємодії.

Психологи визначають індивідуальність як автономну, унікальну й неповторну біосоціальну систему, здатну до саморозвитку й саморегулювання (Б.Г.Ананьєв, В.С.Мерлін, В.М.Русалов та ін.). Вона включає багатомірні й багаторівневі зв'язки, які охоплюють усі фактори індивідуального розвитку людини, зокрема, індивідуально-психологічні, психодинамічні й психічні, біохімічні й нейродинамічні властивості людини, а також поведінкові особливості та індивідуальний стиль діяльності. Принциповим вчені вважають те, що всі прояви індивідуальних характеристик людини пов'язані між собою. Така система є формою буття, в рамках якої людина зберігає цілісність і залишається собою в умовах безперервних зовнішніх і внутрішніх змін [10].

Тому сьогодні надзвичайно актуальним є вирішення проблеми позитивного й негативного впливу інформаційних мереж на розвиток індивідуальності в сучасних умовах, усвідомлення нових шляхів адаптації людини до умов середовища, що змінюється, до нових форм побудови інформаційного середовища, яке максимально відповідає запитам суспільства і особистості.

Література

1. Бард А. Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма / Александр Бард, Ян Зодерквист. – СПб.: Стокгольмская школа экономики в СПб., 2004. – 252 с.
2. Глобализация // Глобалистика: Международный междисциплинарный энциклопедический словарь / Гл. ред.: И.И. Мазур, А.Н. Чумаков. – М.: СПб. – Н.-Й.: ИЦ «ЕЛИМА», ИД «Питер», 2006. – С. 163.
3. Давыдов А. О некоторых социально-политических последствиях становления сетевой структуры общества / Давыдов А. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://news.students.ru/2007/11/25/aleksandr_davydov_o_nekot

- orykh_socialnopoliticheskikh_posledstvijakh_stanovlenija_sete
vojj_struktury_obshestva.html
4. Зуев А.Г. Нетократия. Стратовые противоречия сетевого информационного общества / Зуев А.Г., Мясникова Л.А. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.postindustrial.net/doc/free/Netokratia%209_2005.DQC
 5. Кастельс М. Становление общества сетевых структур [Электронный ресурс] / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на западе / [под ред. В.Иноземцева]. – Режим доступа: <http://iir-p.narod.ru/books/inozemcev/index.html>.
 6. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе: [пер. с англ.] / Мануэль Кастельс. – Екатеринбург: У-Фактория, 2004. – 328 с.
 7. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: [пер. с англ.] / Мануэль Кастельс. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
 8. Наумкина Е.А. Информационное общество и модернизация образования / Е.А. Наумкина / Наука и образование: современные трансформации: Монография / Ин-т философии им. Г.С. Сковороды НАН Украины. – К.: ПАРАПАН, 2008. – С. 267-280.
 9. Назарчук А.В. Этика глобализирующегося общества: тенденции и проблемы / А.В. Назарчук. – М.: Директмедиа Паблишинг, 2002. – 381 с.
 10. Первин Лоуренс А. Психология личности: Теория и исследования/ Лоуренс А.Первин, Оливер П.Джон; Пер. с англ. М.С.Жамкочьян; Ред. В.С.Магун. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 606 с.
 11. Савельева Т.П. Сучасне мережеве суспільство: проблеми визначення/ Т.П. Савельева // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. — 2013. — № 4. — С.87-92.
 12. Сетевое общество [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iis.ru/glossary/networksociety.ru.html>
 13. Ягодзинский С.Н. Глобализация информационных

- сетей как условие реализации их социокультурного потенциала [Текст] / С.Н. Ягодзинский // Молодой ученый. – 2015. – №16. – С. 510-513.
14. Ягодзінський С.М. Глобальні інформаційні мережі у соціокультурній перспективі : монографія / Ягодзінський С.М. – К.: Аграр Медіа Груп, 2015. – 276 с.
 15. Castells M. Communication Power. – USA: Oxford University Press, 2009.
 16. Barney, Darin David, The Network Society, Great Britain by MPG Books, Bodmin, Cornwall,2004, Pp:1-34.